

Pécsi Egyetemi Könyvtár

16449

348  
T58

# .. A TOLDY-KÖR ..

A POZSONYI

# EGYETEMÉRT



POZSONY

ANGERMAYER KÁROLY KÖNYVNYOMTATÓ INTÉZETÉBŐL

1908

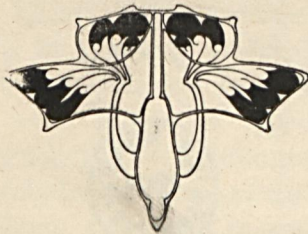


16449

# .. A TOLDY-KÖR ..

A POZSONYI

# EGYETEMÉRT



76/1924



POZSONY

ANGERMAYER KÁROLY KÖNYVNYOMTATÓ INTÉZETÉBŐL

1908

03 432

KÜLÖNLENYOMAT  
A NYUGATMAGYARORSZÁGI HIRADÓ  
1908. ÉVI 77 SZÁMÁBÓL.

16449



PTE Egyetemi Könyvtár



\*P000461546\*



**A** pozsonyi Toldy-kör 1908. évi március hó 31-én ismét bebizonyította, hogy törekvéseit a pozsonyi polgárság egyeteme osztály, rang és felekezeti különbség nélkül nemcsak hogy megérti, hanem munkásságának osztályosa is óhajt lenni. A Toldy-körnek régi tradíciója, hogy nemzeti törekvéseit mindig a pozsonyi hazafias polgársággal együtt, nem pedig annak ellenére igyekszik megvalósítani. Ehhez a tradícióhoz való hűségét mutatta ki a márc. 31-iki értekezleten is, amelyen az irodalmi bizottság tanácskozásába — a pozsonyi egyetem ügyének propagálásába — belevonta városunknak úgyszólván minden számottevő faktort. Az állami, városi és megyei hivatalok és intézetek vezetőivel, a szellemi világ és az autochton polgári elem legtekintélyesebb képviselőivel kibővülve fogja tehát folytatni a Toldy-kör lelkes irodalmi bizottsága mozgalmát az egyetemnek városunkban való felállítása érdekében. S ha figyelembe vesszük azt az igaz lelkesedést és határozottságot, melylyel az értekezlet az egyetemhez való jogunkat megállapította s a propagandának még szélesebb

körre való kiterjesztését kimondotta, bizvást remélhetjük, hogy az akció nem volt hiába való s hozzá fog járulni az egyetemi kérdés méltányos, helyes és közérdekű megoldásához!

\*

Az értekezletet V u t k o v i c h Sándor dr., az irodalmi bizottság elnöke március 31 ének esti 6 órájára hívta egybe a Toldy-kör nagytermébe.

A Toldy-kör irodalmi bizottságának és a kör tisztikarának tagjai közül jelen voltak: Albert József liceumi tanár, bizottsági alelnök, Braunsteiner Gusztáv kir. tanácsos, a kör alelnöke, Dobrovits Mátyás dr., kir. tanácsos, áll. kórházi főorvos, Ejury Jenő dr., ügyvéd, a kör ügyésze, Fischer Jakab dr., áll. kórházi főorvos, G a g y h y Dénes főreáliskolai tanár, G a z d i k Ferenc kataszteri felügyelő, a kör pénztárosa, G ö d ö l l e Kálmán megyei árvaszéki elnökhelyettes, H e r c s u t h Kálmán tanár, a kör háznagya, H o r n y á n s z k y Aladár ev. theol. akad. tanár, K o m l ó s s y Ferenc dr., pozsonyi prépost, K o v á c s Sándor ev. theol. akad. tanár, K o v á t s Lajos dr., városi tisztiorvos, M i k l ó s Bertalan kataszt. mérnök, az irodalmi bizottság jegyzője, O b e r s c h a l l Pál dr., kir. akad. tanár, P i c h l e r H. Alajos, a Pressburger Zeitung felelős szerkesztője, a kör főkönyvtárosa, P á v a i V a j n a Gábor dr., kir. tanácsos, áll. kórházi főorvos, a kör első alelnöke, P a n t o c s e k József dr., a pozsonyi áll. kórház igazgatója, R a f f a y Sándor ev. theol. akad. tanár, V u t k o v i c h Ödön dr., a „Nyugatmagyarországi Híradó“ főszerkesztője és tulajdonosa, W a g n e r Lajos dr., ny. főreáliskolai igazgató stb.

Az irodalmi bizottság elnökének meghívására eljöttek továbbá: A k a y Kornél dr., kir. táblabíró, A n d r a e Ede, a m. kir. fővámhivatal főnöke. A r k a u e r István, a

„Nyugatmagyarországi Híradó“ belső dolgozó-  
 társa, B o d ó Rikárd vasuti forgalmi főnök,  
 B ä u m l e r J. András vár. törvényhatós. biz.  
 tag, B i h a r i Károly, a siketnéma-intézet  
 igazgatója, B a j á n László ny. megyei árva-  
 széki ülnök, D ü r r Mór dr., kir. törvényszéki  
 jegyző, F o r r a y Béla, a Keresztény Keres-  
 kedők és Kereskedő Ifjak Körének díszelnöke,  
 F r ü h w i r t h Samu az ev. népiskolák igaz-  
 gatója, G a r z u l y Gyula hajóskapitány,  
 H ö v é n y e s Antal siketnéma-intézeti tanító,  
 K o r c s e János, a Pozsonyi Ipartestület  
 elnöke, K e r e s z t y Győző dr., pozsonyi  
 kanonok, K r a m m e r József áll. polgári  
 iskolai igazgató, L a n g e r Alajos, vár.  
 törvényhatósági biz. tag, L á z á r Kálmán  
 megyei árvaszéki ülnök, M a r s ó Gyula, a  
 pozsonyi kereskedelmi és iparkamara alelnöke,  
 M e r é n y i Ödön, a Pozsonyi Iparbank elnöke,  
 M o l e c Dani városi tiszti főügyész, M a u t h e r  
 Gusztáv a Westungarischer Grenzbote  
 felelős szerkesztője, M á r t o n Géza posta-  
 és táviró felügyelő, N o z d r o v i c z k y Jenő  
 a „Nyugatmagyarországi Híradó“ felelős szer-  
 kesztője, O e s t e r r e i c h e r Miksa, polg.  
 isk. igazgató, P i n t é r Rafael hittanár,  
 P l a n n e r Gyula, az Osztrák-magyar bank  
 fiókjának főnöke, törökkanizsai S c h u l p e  
 György dr., vár. törvényhatós. bizotts. tag,  
 S z i k l a i Ottó, országgyűlési képviselő,  
 S e i f e r t József keresked. tanácsos, S ó l t z  
 Aladár dr., gyógyszerértulajdonos, S t r n a d  
 Jenő, a „Pressburger Tagblatt“ belső munka-  
 társa, V é g h Ferenc pápai kamarás, az  
 Emericanum másodrektora, Z s á k o v i t s  
 Károly, a Pozsonyi Ipartestület alelnöke, stb.

Kiegészítik ezt a névsort azok a levelek,  
 melyek az irodalmi bizottság elnökségéhez  
 érkeztek s azt mutatják, hogy közéletünk leg-  
 kiválóbb és leginkább mértékadó faktorai mily  
 lelkesedéssel üdvözlik a Toldy-kör mozgalmát  
 s szívvvel - lélekkel csatlakoznak a pozsonyi  
 egyetem érdekében megindult propagandához.

Pálffy István pozsonyi gróf, v. b. titkos tanácsos a következő sorokat intézte az irodalmi bizottsághoz:

„A pozsonyi egyetem propagálása ügyében hozzám intézett becses és megtisztelő felszólítását vettem, sajnálatomra azonban kénytelen vagyok kijelenteni, hogy bármennyire méltánylom is a nemes cél elérésében kifejtett ügybuzgalmat, ez irányú működésben eddig részt nem vettem és tekintettel előrehaladott koromra tevékenységet már nem fejthetek ki, miután elvállalt tisztségeim engem annyira elfoglálnak, hogy azoknak lelkiismeretes teljesítésében egész szabad időmet feláldozom. A pozsonyi Toldy-kör mozgalmának azonban őszinte szívből legnagyobb sikert kívánok és maradtam

kitünő tisztelettel

gróf Pálffy István.“

Rhorer Miklós dr., a pozsonyi királyi ítélő tábla elnökének nevében Láng Jenő dr., elnöki titkár a következőket írta: „A királyi ítélőtáblai elnök úr Ő Méltósága a pozsonyi egyetem ügyében f. hó 31-én délután 6 órakor tartandó értekezletre szóló meghívást köszönettel vette, az értekezleten másfelé való elfoglaltsága miatt sajnálatára nem jelenhet meg, a mozgalomhoz azonban lelkesen csatlakozik.“

Mérey Ottó, kir. ítélő táblai tanácselnök levele így szól: „Szives meghívásuk folytán van szerencsém értesíteni, hogy a mai napon megtartandó értekezleten másfelé való lekötöttségem miatt meg nem jelenhetek, azonban készséggel kijelentem, hogy a pozsonyi egyetem ügyében kifejtendő mozgalomhoz örömmel csatlakozom.“

Petőcz Jenőtől, Pozsony vármegye alispánjától a következő levél érkezett az



irodalmi bizottság elnökéhez: „Tisztelt Barátom! A Toldy-kör irodalmi bizottsága által a pozsonyi egyetem ügyében kibocsátott meghívót köszönettel vettem, azonban az értekezleten nem jelenhetek meg, mert hivatalos minőségben vidékre kell utaznom. De értesítlek, hogy a mozgalomhoz szívvvel-lelélekkel csatlakozom“.

Tauscher Béla dr., kir. tanácsos, a Városi Képviselők Körének elnöke ezt írja: „Nemcsak mint már legalább 20 év óta tagja a városi közgyűlés azon bizottságának, mely a Pozsonyban felállítandó egyetem érdekében működik, de már mint pozsonyi lakos természetesen igen is érdeklődöm, s óhajtom a harmadik egyetem Pozsonyban való felállítását és szívesen megteszem azt, amit az ügyben csekély erőm és befolyásommal tehetek.“

A Toldy-kör mozgalamához örömet való csatlakozásukról értesítették még a bizottságot:

Albrecht János, állami főreáiiiskolai igazgató,

Ifj Angermayer Károly, a „Pressburger Zeitung“ főszerkesztője és tulajdonosa.

Batka János, városi levéltáros,

Bejczy Árpád, a pozsonyi áll. fémipari szakiskola igazgatója,

Dach János, áll. fels. leányiskolai tanár,

Dworak Károly, vár. törvényhatósági bizottsági tag,

Duschinsky Frigyes nagykereskedő, vár. törvényhatósági biz tag,

Ebner Gusztáv, ág. h. ev. alesperes,

Engyeli Jenő, a „Pressburger Presse“ felelős szerkesztője és tulajdonosa,

Fabricius Ottó, a „Pressburger Tagblatt“ szerkesztője,

Felicides Emil, a pozsonyi II. ker. ált. takarékpénztár igazgatója,

Földes Gyula, az ügyvédi kamara díszelnöke,

Göndör Károly, a kath. népiskolák igazgatója,

Hauer Ernő dr., a Ferenc József gyermekkórház igazgatója,

Hirschmann Nándor, evang. liceumi igazgató,

Jankovics Marcell dr., országgyűlési képviselő,

Kazacsay Árpád plébános, szentszéki ülnök,

Kelen József kir. műszaki tanácsos, a kulturmérnöki hivatal főnöke,

Láng Jenő dr., kir. táblai elnöki titkár,

Levatic Kálmán dr., táblai bíró, a pozsonyi kir. járásbírószék vezetője,

Löwinger Vilmos dr., ügyvéd, a neol. izraelita hitközség elnöke,

Marschall Antal kocsigyáros, városi törvényhatósági biz. tag,

Mergl Ödön dr., városi tiszti főorvos,

Pauler Ákos dr., a pozsonyi kir. akadémia tanára,

Prikkel Lajos, a várm. árvaszék elnöke,

Rochlitz Tódor, az ügyvédi kamara elnöke,

Samarjaj Emil dr., ügyvéd,

Sághy Kálmán, főerdőtanácsos,

Schmid Hugó dr., áll. kórházi főorvos,

Sohár Pál, posta- és táviró-igazgató,

Stampfel Hugó, akad. könyvkereskedő,

Steltzer Endre, városi tanácsos,

Szojka Gyula igazgató és a vezetése alatt álló pozsonyi felső kereskedelmi iskola tanári kara,

Vámosy István dr., városi tiszti orvos,

Wolff Gerő dr., a pozsonyi kereskedelmi és iparkamara titkára,

Zandt Ödön prépost-kanonok, városi plébános.

(Ezekkel a nyilatkozatokkal szemben áll Just Ármin műszaki tanácsos levele, melyben arról értesíti a bizottság elnökét, hogy sokkal helyesebbnek tartja, ha az új egyetemet

Szegeden vagy Debrecenben állítják fel.)

\*

Az értekezletet **Vutkovich Sándor dr.**, a Toldy kör irodalmi bizottságának elnöke a következő szavakkal nyitotta meg:

Igen Tisztelt Uraim! Midőn a mai értekezletet megnyitom, melegen üdvözlöm Önöket, mert látom, hogy az az eszme, melyet a „Pozsonyi Toldy kör“ irodalmi bizottsága eddig csak szűk körben propagált, városzerte élénk visszhangot keltett Eddig az egyetemnek kérdését — mint szokás mondani — lateiner kérdésnek minősítették Pozsonyban. Amikor a Toldy-kör irodalmi bizottsága múlt hó (márc.) 4-én azt a határozatot hozta, hogy ezen propagandát most már szélesebb körben indítsa meg, különösen nagy súlyt fektetett arra, hogy a pozsonyi „ügynevezett“ polgárság körében híveket toborozzon. Azért „ügynevezett“ polgárság, mert tulajdonkép valamennyien azok vagyunk és én tiltakoznám első sorban az ellen, hogy engem valaki pozsonyi polgárnak ne tartson. De a pozsonyi „jargon“ szerint másokat szokás ez alatt érteni és hogy kik azok, tudvalevő. Első sorban is őket üdvözlöm. És így megnyitva az ülést a jegyzőkönyv vezetésére bátorkodom felkérni Miklós Bertalanurat, hitelesítésére pedig Oberschall Pál dr. és Korcse János urakat.

Mielőtt tárgyunkra áttérnénk, legyen szabad egy csomó levelet bemutatnom, mint visszhangját törekvéseinknek olyanok részéről, akik a körülmények sajátos alakulása folytán akadályozva voltak, hogy a mai ülésen személyesen megjelenjenek, de a mozgalomhoz teljes lelkesedéssel csatlakoznak.

**Arkauer István**, a „Nyugatmagyarországi Híradó“ belső dolgozó társa erre ismertette azoknak a leveleknek tartalmát, melyek a bizottsághoz az értekezlet alkalmából érkeztek. (A levelek fentebb vannak felsorolva.)

Az értekezlet célját Vutkovich Sándor dr. elnök a következő beszédben adta elő:

„Most pedig bátorkodom a mai vita előzményeit a következőkben röviden előadni.

A történelem megörökítette, hogy Homeos születési helyeért 7 város versengett Hellasban. *Ἑπτὰ πόλεις διεσίζουσιν περὶ ῥίζαν Ομήρου!* Magyarországon is hét város versenyez az egyetemért: Pozsony, Kassa, Debrecen, Nagyvárad, Pécs, Temesvár és Szeged. Ha módunkban állana, akkor kívánatos volna, hogy mind a 7 városnak teljesüljön a kívánsága. Hiszen tudjuk, azt hiszem, hogy mit jelent, ha egy város kulturális központ. De van ennek a városnak egy igen nyomatékos és figyelemreméltó jogcíme. Pozsonynyal a multban mostohán bántak. Pedig Pozsony ősi koronázó városa volt hazánknak. Ha elmegyünk a mi tisztes dómunkba, akkor látjuk, hogy a királyok egész sorozata itt avattatott fel és így Pozsonynak lélekszámát messze túlhaladó jelentősége van. Ezt a várost nem szabad úgy tekinteni, mint egy 70,000 lakossal bíró várost, hanem mint Fadrusz mondotta: „Pozsony nem parvenü város“.

Az egyetem keretei itt úgyis már rég készen vannak! Röviden meg akarom említeni azt, hogy ezt érezte már közel három évtized előtt a közoktatásügyi kormány is, mert Trefort volt az, aki először tört lándzsát Pozsony mellett. Ő Felsége is hozzájárult és meg is bizta az illetékes tényezőket, hogy a kezdeményező lépéseket megtegyék. Nem feladatomban annak kutatása, hogy miért nem történt aktívabb lépés; bizonyos az, hogy a Toldy-körön ez nem múlt. A Toldy-kör mindig élénken pertraktálta a kérdést. Annak idején, a mikor Ő Felsége hozzájárult, „Deák Ferenc egyetemét“ akartak itt létesíteni. A pozsonyi jogakadémia levéltárában levő okiratok igazolják, hogy már 2 vagy 3 évtized előtt belátta Pozsony szellemi világa, hogy itt egyetemnek kell lenni. De voltak mások is, a társadalomnak

lelkes tagjai, első sorban Pávai Gábor dr. (Éljenzés), aki nemcsak egy, hanem több értekezést is irt és érdemeit senki jobban nem méltányolta, mint maga a híres Billroth, aki azt mondotta, hogy a sok magyar ifjúnak nem Wienben, hanem Magyarországon van a helye. Schulpe György dr. is nem egyszer, de többször fejtett ki lankadatlan buzgóságot. s az ügy napirenden való tartására nézve mindent elkövetett. Utána következik időrendben Wagner Lajos dr. igazgató úr, aki egy emlékiratában legalább szellemileg máris felépítette az egyetemet. Összeállított mindent, amit lehetett. Voltak ezenkívül is nagy hivei a pozsonyi egyetemnek ezek közül kiemelendő Werner Rezső egyetemi tanár, aki a „Hiradóban“ cikkezett. Kmety szintén vezércikkezett mellette. Láng Lajos valóságos belső titkos tanácsos egy rektori beszédében szintén Pozsony mellett szólalt fel. Továbbá Berzeviczy Albert, aki külön terjedelmes, magas színvonalon álló tanulmányt irt. Utóljára pedig Ajtay Sándor, ki bőven kifejtette, hogy Pozsony az egyedüli hely, ahol egyetemet első sorban lehet létesíteni. Ezek a nevek bizonyíthatják azt, hogy a pozsonyi egyetem kérdése sohasem aludt el, de mindig voltak, akik a Vestatüzet élesztették. A város is egy bizottságot küldött ki, mely már 2 évtized előtt megalakult. Küldöttségileg is felkereste a minisztert, de a pozsonyi Toldy-kör szintén küldött ki egy bizottságot és pedig Komlóssy Ferenc prépost úr ő Méltósága vezetésével, Popovics államtitkár és Sziklai Ottó képviselőink is csatlakoztak küldöttségünkhöz. Mondhatom a legkedvezőbb nyilatkozatokat kaptuk Apponyi Albert és Wekerle Sándor miniszterelnök részéről abban az alakban, hogy legjobb indulattal vannak irántunk. Ebből biztató reményt merítettünk, hogy az illetékes körök nemcsak el nem zárkoznak az eszme valósítása elől, hanem különösen a kultuszminiszterium a legjobb akarattal van

Pozsonynak ezen óhajtása iránt. És ha kérdezzük, tulajdonkép mi volt az oka, hogy, Pozsonyban a tervezett egyetem még nem létesült; hát azért mert pénz nem volt. De örvendetes jelenség hogy az országnak most már, úgy látszik, több pénze van kulturális célokra. Apponyi Albert gróf is azt mondja, hogyha zörgettetik, akkor megnyittatik. Nem szabad Pató Pál módjára belenyugodni, hanem sürgetni kell, amíg kérésünket meg nem hallgatják. És nem minősíthető ez a miniszterek zaklatásának sem, mert ők kötelességet teljesítenek. Nem kegy az ő részükről, hanem egyenesen kötelességük a haza javán munkálkodni. Mindnyájunkat ez az eszme vezérel és nincs köztünk egy sem, akit anyagi szempontok irányítanak. Hogy Pozsonynak mozgolódnia kell, arra a szegediek monstreküldöttsége biztat. Az egész érdekeltséget, a várost és vidéket megnyerték az egyetem ügyének. Zörgettek hatalmasan. S a zörgetésnek erős visszhangja támadt az országban.

Végül még egy dolgot. Mi magyarok nagyon szeretünk díszruhában járni, jóformán mindenkinek van díszruhája és evvel szeret pompázni. Mi is egyszerre díszben szeretnénk látni az egyetemet. S mikor az egyetemről beszélünk a párisi, wieni, budapesti egyetemek lebegnek szemeink előtt. Ilyen egyetemet azonban Magyarország nem tud létesíteni. Akkor úgy járna, mint fényes parlamentjével, amely kis talapzaton álló nagy szobor. Utazásaim közepette más, szerényebb mintákat láttam. Ne is lebegjen tehát szemünk előtt se Wiennek, se Párisnak képe, mert vannak derék, híres egyetemek Stockholmban, Upsalában és másutt, amelyek jóformán alig nagyobbak a pozsonyi akadémiánál. Vessük le tehát a hazai díszruhát és öltözködjünk polgári mezbe! És elégedjünk meg, érvük be avval, amit az ország megtehet. Amint annak idején Pozsonyból — nem akarok kritikát gyakorolni — elmentek Dresdenbe tanulmá-

nyozni. Ha azt akarjuk tudni, hogy Pozsonyban mit kellene csinálni, akkor nem Dresdenbe, hanem olyan helyekre kellene menni, amelyek alkalmas mintául szolgálhatnak. Szállítsuk le a milliókat százezrekre, akkor az egyetemünk ről is komolyan lehet beszélni. Felszólalásom végére értem. Mai állásfoglalásunk csak egyirányú lehet. Mutassa meg Pozsonynak egész polgári társadalma is azt, hogy ő is éppúgy akarja az egyetemet mint mi „lateinerek“. És ha polgárság és lateinerek összefognak, akkor az egyetem meglesz, mert meg kell lennie!“

Az elnök beszédje után érdekes s magas szárnyalású vita következett, melynek során a következő felszólalások hangzottak el:

**Pávai Vajna Gábor dr.** kir. tanácsos, a kör alelnöke némi jogcímet formál magának a felszólalásra, minthogy evvel a kérdéssel több mint 20 év óta foglalkozik. Már négy rendbeli brosürát adott ki mindig szem előtt tartva Pozsony érdekeit. A társadalom minden rétegéből lát itt képviselőket, csak a hivatalos körökből senkit. Ki meri mondani, hogy minden egyetemi ülésben résztvett, s azt tapasztalta, hogy ép azok, akik hivatalos volnának a városnak jövőjét megteremteni, mindig távolmaradásukkal tüntetik ki magukat. Nagyon örvend, hogy nemcsak a lateinerek, hanem mindnyájan, akik ennek a szép városnak polgárai, átértve a messze kiható célt, közösen munkálkodnak Pozsonynak jövőjéért. Nem az ő érdeke ez, hiszen már élete alkonya felé közeledik (Ellentmondások), mert mindig ezt vetik szemére: „Was will er, dieser Doktor Pávai?“ Nem akar magának semmit, hanem a városnak és a hazának mindent s így örvend, hogy vannak itt olyan egyének, akiknek lesz a hivatalos helyen súlylyal bíró szavuk. A város vezetőinek több lelkesedést kellene tanusítani, mert aki akarja a célokat, meg kell teremtenie az eszközöket is. Meg kell nézni, mit tett Szeged,

Debrecen, Kassa. A hivatalos körök, minden tényező s a szomszédos vármegyék mint egy ember szívvvel és lélekkel munkálkodnak az egyetem elnyerése érdekében. A miniszter egész helyesen azt mondhatná: „Hol van Pozsony? Nem látom seholl!“ Ha a miniszter látja, hogy ebben a városban a társadalom nem mozog, vidékének színe-java nem mozdul, ha látja, hogy ez nem közkivárat, hanem csak a lateinerek kívánsága, akkor azt mondja; oda megyek, ahova hínak. Ez olyan dolog, amikor a valódi érdemnek nagy súlya nincs, hanem a licitáció játszsza a főszerepet. Az egyik város a másikat le akarja főzni. Pozsony olyan városnak tartja, amely az ország minden városa között — Kolozsvár és Budapest kivételével -- egyetemi városnak van designálva. Pozsonyban meg van minden kellék, kulturális és egészségügyi tekintetben, tehát ez egyetemet jogosan követelhetjük. De a kis ujjunkat sem akarjuk kinyújtani érte, ami azt mutatja, hogy itt nem tudnak igazán lelkesedni a város jövőjéért. Kulturális alapot kell teremteni itt, Magyarország nyugati határszélén. A kormány csak úgy folytat helyes nemzetiségi politikát, ha itt hatalmas kulturális végvárat teremt. Az intéző körök nem gondolkoznak úgy, amint kellene, mert be kellene látniok, hogy ez nem néhány embernek kell, hanem messze kiható erővel bír. Fogjunk kezét, mondotta végül, hiszen egyformán polgárai vagyunk ennek a városnak s közös célért küzdünk mindannyian. Törekvésünk azonban csak akkor valósulhat meg, ha a hivatalos körök támogatnak bennünket.

Oberschall Pál dr. kir. akadémiai tanár kijelenti, hogy a harmadik egyetem kérdése nem lokális kérdés, hanem országos s nekünk azt a szempotot kell az ország előtt hangoztatnunk, hogy nem Pozsonynak az érdeke, hogy itt legyen a harmadik egyetem, hanem, ha azt a kulturális jelentőséget vesszük figyelembe, melylyel a harmadik egyetem



hazánkra nézve bír, az egyetem csak Pozsonyban állítható fel. Abban a memorandumban, melynek megszerkesztésében maga is közreműködött, ki van fejtve, hogy milyen hatással tökéje a szellemi erőnek és egy egyetem létesítéséhez szükséges előfeltételeknek van Pozsonyban felhalmozva, hogy itt a szellemi fejlődésnek megvannak az előfeltételei s így minden versengés mellett is a legnagyobb erkölcsi tőke Pozsony városában található meg. Nem szabad ezt úgy felfogni, hogy ez tisztán közoktatásügyi kérdés, mert ez nemzeti és közgazdasági kérdés is. Csak az az ország képes a közgazdaságnak fogalmát a közgazdagságnak fokára emelni, amely a szellemi élet fejlődéséhez szükséges tényezőit is kellőleg ki tudja használni s míg a szellemi és közgazdasági fejlődés nem halad karöltve, egymást szolgálva, addig az ország önálló és független sohasem lesz. Ezért örvend annak, hogy a társadalom a maga öntudatos egészében önmaga veszi kezébe a kérdést. De ne elégedjünk meg a pusztán lelkesedéssel. Szükséges az, hogy a társadalom minden tagja a maga hatáskörében propagandát fejtessen ki, hogy kimutassuk, hogy az egyetem nem a társadalom egyes osztályainak, hanem a társadalomnak magának létérdeke. A mozgalom csak akkor lesz eredményes, ha a társadalomnak minden rétege: kezdve az egyszerű munkástól, felölve minden osztályt és hivatást, egyöntetűen küzd a cél érdekében. Nagy kérdésekben nem a hivatalos vezető közegek a legnagyobb súlylyal bíró tényezők, mert ha van erő a társadalomban arra, hogy a maga vágyát, akaratát érvényre juttassa, magától fogják kialakulni a társadalom vezetői. Ha nincs meg ez az erkölcsi erő, akkor valódi eredményt nem is érhetünk el. Ne legyen tehát a mozgalom szalmatűz, hanem fokról-fokra erősödő, meggátolhatatlanul előretörő folyam, olyan propaganda, amelynek hangja el fog hatolni a kormányhoz és minden testülethez, amelynek

hozzászólása van. Az igazság velünk van, de hogy győzzünk, ott kell lennünk a küzdelemben, hogy el ne lankadjunk

**Molec Dani** vár. tisztii főügyész, a Pozsonyi Polgáregyesület elnöke, **Vutkovich Sándor** dr. és **Pávai Vajna Gábor** dr. szavaira reflektál. A bizottság elnöke, mikor történetét adta a mozgalomnak, egy férfiü nevérl feledkezett meg, aki a legkorábban, a legnagyobb tüzzel és legnagyobb lelkesedéssel, nemcsak szóval, hanem tettel is propagálta a pozsonyi egyetem eszméjét. Ez idősb **Vutkovich Sándor** dr., a Toldy-kör megalapítója volt. Emlékszik, hogy annak idején hogy lelkesedett ezért a gondolatért. Pozsony törvényhatósági bizottsága már légen megszavazott az egyetem céljaira 200,000 frtot. — A város dresdeni küldöttjeit illetőleg megjegyzi, hogy nem Dresden városát, hanem a városok kiállítását tanulmányozták. Pozsony város hivatalos körei sem tanúsítanak olyan nembánomságot, mint azt **Pávai** mondotta. Ő maga is tagja volt évekkel ezelött egy küldöttségnek, mely hat szomszédos vármegye képviselőinek a bevonásával az egyetemnek Pozsonyban való felállítását kérte Őfelségétől. De különben is: vezető emberek nincsenek. Csak összpolgárság van és hiába valók a vezetők, ha nincs meg a társadalomban az ügyért a lelkesedés. Üdvözli azon polgártársait, akik — bár nem is értik teljesen a magyar nyelvet — mégis résztvesznek a Toldy kör mozgalmában Fejtsen ki mindegyik a maga körében tevékenységet, hogy a pozsonyi egyetem az összpolgárság kivánságává legyen.

**Pávai-Vajna Gábor** dr. kir. tan erre megállapította, hogy nem bántó szóval akarta illetni a hivatalos köröket, hanem Szeged, Kassa és Debrecen példájára a város áldozatkésztségének szükséges voltát hangoztotta.

**Törökkanizsai Schulpe György** dr. köszönetet mond az elnöknek azért, hogy megemlékezett róla. Már 15 éve foglalkozik a

pozsonyi egyetem kérdésével, mert az ügyet első rendű országos kérdésnek tartja. Nemzetkulturális és nemzetpolitikai szempontból különösen jelentős a pozsonyi egyetem felállítása, melynek érdekében ő is — mint Pávai és Oberschall — a társadalom erélyes és lankadatlan akcióját tekinti szükségesnek. Célszerű volna azonban a pozsonyi társadalmon kívül álló azon tényezőket is bevonni a mozgalomba, akik az ügy iránt jóindulattal viselkednek.

Sziklai Ottó országgyűlési képviselő az újabb mozgalmat feleslegesnek tartja, mert a kultuszminiszter úgyis ismeri azokat a kedvező körülményeket, melyek Pozsonyra nézve a kérdés eldöntésében fennforognak. Sziklai egyébként az értekezlet belátására bizza a propaganda folytatása tárgyában való határozatot.

Sz. Ejury Jenő dr. ügyvéd azt hangoztatja, hogy a pozsonyi egyetem propagálásával oly hasznos feladatot végzünk, amely következményeiben kiszámíthatatlan. A tudomány erejével akarjuk meghódítani idegen ajkú polgártársainkat. De az egyetem felállítása nemcsak kulturális kérdés, hanem anyagiilag is nagy fontosságú, mert hozzávetőleges számítással legalább egy millióval (Felkiáltások: Milliókkal!) gyarapodnék az évi forgalmunk. A kör ügyésze azt az indítványt terjeszti elő, hogy az akciót terjesszék ki az összes egyesületekre és testületekre s gyűlésekben fejtessék ki az egyetem létesítésének művelődési és gazdasági jelentősége.

Vutkovich Sándor dr., az értekezlet elnöke erre örömmel konstataálta, hogy amit indítványozni akart, a jelenlevők maguk kitalálták. Magáévá teszi Ejury Jenő dr. indítványát, hogy az összes egyesületeket és testületeket csatlakozásra szólítsák fel. Minthogy azonban nagy testület nem alkalmas ilyen terv kidolgozására, indítványozza, hogy

az értekezlet egy szűkebb körű bizottságot küldjön ki, melynek az a feladata, hogy azon módokról tanácskozzék, mikép lehetne az egyetem eszméjét a legszélesebb körben terjeszteni és ennek bizonyosságául tömeges aláírásokat gyűjteni.

Az értekezlet ezt az indítványt egyhangulag határozattá emelte s az elnök javaslatára azonnal meg is alakította a szűkebb körű bizottságot:

Komlóssy Ferenc dr. prépost, elnök;  
Albert József,  
Bäumler J. András,  
Braunsteiner Gusztáv,  
Dobrovits Mátyás dr.,  
Ejury Jenő dr.,  
Fésüs György dr.,  
Fischer Jakab dr.,  
Jankovics Marcell dr.,  
Korcse János,  
Marsó Gyula,  
Masznyik Endre dr.,  
Molec Dani,  
Neiszidler Károly,  
Oberschall Pál dr.,  
Pantocsek József dr.,  
Pávai Vajna Gábor dr.,  
Planner Gyula,  
Schulpe György dr.,  
Seifert József,  
Sziklai Ottó,  
Vutkovich Sándor dr.  
Wagner Lajos dr. és  
Wolff Gerő dr.

Komlóssy Ferenc dr. pozsonyi prépost természetesnek tartja, hogy a Toldy-kör vette kezébe mozgalmat, mert társadalmi és kulturális egyesület. Mindaddig, amíg a társadalmi akciót azoktól várjuk, kik szerepelni akarnak, de dolgozni nem és vissza akarják szorítani azokat, akik munkaképesek, Pozsony-

ban érdemleges akciót nem fogunk keresztül vinni. Ha az a demokratikus kép, mely a Toldy-kör megalakulását jelképezi, megvalósul, célt fogunk érni, mert nem lesznek felekezeti velleitások s az emberek meg fogják egymást érteni. Koncentrálni kell erőinket. A pozsonyi egyetem ügye nemzeti és városi érdek. Mint-hogy társadalmi téren óhajtunk propagandát indítani, némi utbaigazítást ad; a baj az, hogy nem tömörülünk. Ezért nem mehet a város előre. A Toldy-kört szívvel-lélekkel kellene támogatni, mert ha a közvélemény látni fogja, hogy az egész város magáévá teszi a Toldy-kör megindította propagandát, akkor erős fallansz létesül. Amíg az egyetem meglesz, a Toldy-kör legyen az az erős vár, mely a pozsonyi magyarság ellen intézett támadásokkal szembeszáll. Kár volt a városnak eddig szerénykednie és nem oly erélylyel fellépni, amint más városok követelni mertek. Pedig Pozsonynak is lett volna annyi jussa, mint azoknak. Végül köszönetet mondott az elnöknek az értekezlet egybehívásáért.

Fischer Jakab dr., áll. kórházi főorvos felhívta az értekezlet figyelmét arra, hogy a pozsonyi orvos ter. mészettudom. egyesület már évekkel ezelőtt felajánlotta több ezer kötetes könyvtárát és múzeumát a létesítendő egyetem számára. Indítványozza továbbá, hogy a kiküldött szűkebb körű bizottság hívja fel újabb akcióra a város egyetemi bizottságát is.

Végül Wagner Lajos dr. tett jelentést arról a tervezetről, melyet Braunsteiner Gusztáv kir. tanácsossal az egyetem különböző részeinek elhelyezésére nézve készített a Toldy-kör irodalmi bizottságának felkérésére. Wagner Lajos dr. jelentésében igazat adott a bizottság elnökének abban, hogy nincs milliókra szükség, mert Pozsonyban oly intézmények vannak, melyeknek értéke felér a többi város által felajánlott milliók ajánlatokkal. Wagner Lajos dr. tervezete szerint az egyetem jogi és bölcsészeti fakultása a jelen-

legi akadémiai épületben, az orvosi fakultás az áll. kórházhoz közel fekvő helyeken (katonai kórház, s ennek kertje, Walterskirchen-féle telek, Pálffy-utcai raktár stb.) volna elhelyezhető.

A rajzban is előterjesztett tervezetért az értekezlet Wagner Lajos dr.-nak és Brauner Gusztávnak, úgyszintén Laubner Gyula vár. főmérnöknek és Maza János vár. mérnökségi nyilvántartónak, akik a tervezet elkészítésében közreműködtek, köszönetet szavazott.

Vutkovich Sándor dr. elnök a megjelentek érdeklődését megköszönve este fél 8 órakor rekesztette be az értekezletet.

1430-1959



Állományellenőrzés  
2008



